

Kiambatisho Na. 1

UTARATIBU UTAKAOFUATWA NA MKUSANYAJI MAZAO (AGGREGATOR) / MKULIMA MKUBWA AMBAYE ATARUHUSIWA KUPELEKA MAZAO GHALA KUU KAMA MWEKA MALI KUPITIA MFUMO WA STAKABADHI ZA GHALA NA MINADA YA KIDIJITALI KWA MWAKA 2026.

Angalizo;

1. Mfumo huu Utatumika kwenye mikoa ya Mwanza, Simiyu, Shinyanga, Manyara na katika baadhi ya maeneo ya Dodoma.
2. Mkusanyaji mazao/mkulima mkubwa hataruhusiwa kuwa Mwendesha Ghala.
3. Mkusanyaji mazao/mkulima mkubwa ili kusajili atatakiwa kusaini hati ya makubaliano ya kuwa anakubaliana bei anzia pamoja na COPRA na TMX kabla ya mnada kufanyika. Bei anzia itakayowekwa katika mnada wa mazao yanayouzwa na Mkusanyaji mazao/mkulima mkubwa ni ambayo tayari imekubaliwa na mweka mali na kusaini hati ya kukubali bei anzia. Iwapo Mweka mali hatasaini hati hiyo mnada husika hautaweza kufanyika.
4. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa atafutiwa usajili na Mamlaka ya udhibiti wa Nafaka na Mazao Mchanganyiko iwapo atashindwa kufuata taratibu zilizowekwa katika Mwongozo wa biashara Toleo 4-2026 wa mazao ya choroko, dengu, mbaazi, soya, njugumawe, kunde na ufuta pamoja na kiambatisho hiki na hivyo hataruhusiwa kufanya biashara yoyote ya nafaka na mazao mchanganyiko.

TAFSIRI YA MANENO YALIYOTUMIKA

Ghala la Mnada:

Maana yake ni ghala lililokidhi sifa na vigezo kwa ajili ya kukusanya Choroko, Ufuta, Soya, Mbaazi, Njugumawe, Kunde na Dengu za wakulima/waweka mali yatakayouzwa kupitia mfumo wa Stakabadhi za Ghala.

Mwendesha ghala/Mtunza Ghala:

Kampuni iliyosajiliwa na Bodi ya Usimamizi wa Stakabadhi za Ghala (WRRB) kujishughulisha na biashara ya kuendesha ghala kwa lengo la kupokea na

IM

kuhifadhi mazao jamii ya mikunde na mazao jamii ya mafuta kwa mujibu wa Sheria ya Stakabadhi za Ghala Sura ya 339(RE 2016)

Mkusanyaji Mazao (Aggregator):

Maana yake ni mfanyabiashara mwenye jukumu la kununua mazao kutoka kwa mkulima katika maeneo ambayo yamethibitika kutokuwa na ushirika imara wenye uwezo wa kuhudumia wakulima. Mkusanyaji mazao atasajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Usalama wa Chakula, Sura 249 iliyofanyiwa Urekebu mwaka 2023.

Mkulima mkubwa:

Maana yake ni mkulima mwenye shamba/mashamba ya ekari zisizopungua 50 ambaye anaruhusiwa kupeleka mazao yake kwenye ghala kuu. Mkulima mkubwa atasajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Usalama wa Chakula, Sura 249 iliyofanyiwa urekebu mwaka 2023.

Mfanyabiashara

Maana yake ni wakala, muuzaji, kampuni au mnunuzi aliyesajiliwa na Mamlaka ya Udhibiti wa Nafaka na Mazao Mchanganyiko (COPRA) kwa lengo la kununua na kuuza nafaka au mazao mengine mchanganyiko kutoka kwa mzalishaji kwa mujibu wa Sheria ya Usalama wa Chakula, Sura 249 iliyofanyiwa urekebu mwaka 2023.

Mkaguzi wa Ghala (Warehouse Inspector)

Mtaalamu anayehakikisha uwepo na ubora wa bidhaa, vifaa au mali zilizopo ghalani zinahifadhiwa kwa usalama na kumbukumbu sahihi kabla, wakati na baada ya mnada kufanyika.

Msafirishaji wa bidhaa/mazao

Ni wakala au kampuni iliyosajiliwa inayohusika na usafirishaji wa mazao kutoka au kwenda kwenye ghala lililosajiliwa, kwa kutumia stakabadhi za ghala kama nyaraka halali ya uthibitisho wa umiliki na idhini.

VIGEZO VYA KUMSAJILI MKUSANYAJI MAZAO (AGGREGATOR)

- i. Katika kuhakikisha mfumo wa Stakabadhi za Ghala unatekelezwa kwa ufanisi na kwa kufuata utaratibu kulingana na mwongozo wa mwaka 2026, Mamlaka ya udhibiti wa Nafaka na Mazao Mchanganyiko itamtambua mkusanyaji mazao (Aggregator), mkulima mkubwa, vituo vya kukusanyia mazao na kuwapatia usajili kwa mujibu wa Sheria ya Usalama wa Chakula, Sura 249 katika Kifungu cha 14(1) kinachosema Mtu yeyote aliye

- mfanyabiashara, msindikaji au mmiliki/mwendesha ghala la nafaka na mazao mchanganyiko atatakiwa kusajiliwa na Mamlaka (COPRA);
- ii. Ili kusajiliwa Mkusanyaji mazao atatakiwa kuwasilisha; a. Nakala ya Cheti cha usajili wa Kampuni (iwapo anamiliki kampuni) au nakala ya kitambulisho cha NIDA, b. Leseni ya biashara ya Halmashauri husika anapofanya usajili, c. Barua ya utambulisho wa makazi kutoka kwa Mtendaji wa Kijiji/Mtaa, d. Nakala ya Namba ya Mlipa kodi (TIN), e. Kuwasilisha eneo la kununulia mazao (Halmashauri za wilaya, kijiji na mahali husika) na ghala atakapohifadhi mazao yake ili kuuzwa, f. Taarifa za benki kwa ajili ya kupokea malipo, na g. Uthibitisho wa uwezo wa kufanya biashara ya kukusanya mazao kutoka kwa wakulima.
  - iii. Mkusanyaji mazao (Aggregator) /mkulima mkubwa atajisajili kwa njia ya mtandao kupitia kiunganishi cha <https://asds.kilimo.go.tz/register>;
  - iv. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ mkulima mkubwa atakuwa mweka mali kwenye ghala kama ilivyo kwa wakulima waliokusanya kupitia vyama vya ushirika. Aidha, mkusanyaji mazao (Aggregator)/mkulima mkubwa hataruhusiwa kufanya jukumu la ukaguzi na uendeshaji wa ghala. Endapo itabanika kuwa mkusanyaji mazao/mkulima mkubwa amejihusisha na ukaguzi na uendeshaji wa ghala hatua stahiki zitachuliwa ikiwa ni pamoja na kufutiwa usajili;
  - v. Ghala zitakazotumika katika utekelezaji wa mfumo wa Stakabadhi za Ghala kwa mfumo wa ukusanyaji mazao zitapaswa kusajiliwa na WRRB na COPRA kwa kuzingatia sheria na kanuni za mamlaka husika. Idadi ya ghala kuu zitakazotumika kutekeleza mfumo wa Stakabadhi za Ghala zisizidi tano (05) katika kila Halmashauri kwa kuzingatia maeneo ya uzalishaji;
  - vi. Kila mkusanyaji mazao atapaswa kuwa na vituo vya kukusanyia mazao visivyozidi nane (08) vinavyotambuliwa ndani ya Halmashauri husika;
  - vii. Pia, Sheria ya Stakabadhi za Ghala kifungu 33(1)(g) inaainisha aina za umiliki wa Mazao yanayo hifadhiwa ghalani kuwa unaweza ukahusisha Kikundi “Common Owned” au Mtu mmoja “Solely” au wa Pamoja wenye uwiano sawa wa umiliki “Joint Ownership”.

1.1 Ukusanyaji wa Mazao

- i. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa atatakiwa kuwa na vituo vya kukusanyia/ kununulia mazao katika Halmashauri husika vitakavyotambuliwa na COPRA.
- ii. Mkusanyaji mazao (Aggregator) atatakiwa kununua mazao kutoka kwa mkulima kwa bei isiyopungua **bei anzia iliyowekwa na Mamlaka (COPRA)**. Iwapo Mkusanyaji mazao atanunua mazao chini ya bei anzia atafutiwa

usajili wake na hivyo hataruhusiwa kufanya biashara ya mazao ya nafaka na mazao mchanganyiko.

Angalizo 1: bei hii itakuwa inatangazwa kila wiki na COPRA.

Angalizo 2: Halmashauri za Wilaya zitatangaza bei inayopatikana katika minada kila mara kupitia mbao za matangazo katika ofisi ya kata/kijiji/mtaa na maeneo mengine yanayoweza kufikiwa na wakulima.

- iii. Mkusanyaji mazao (Aggregator) atatakiwa kuonesha cheti chenye namba ya usajili kilichotolewa na COPRA kwa mkulima anayeuzua mazao.
- iv. Kwa ajili ya utambulisho, mkulima anayeuzua mazao yake kwa mkusanyaji mazao (Aggregator) atatakiwa kunakili namba ya usajili iliyoko kwenye cheti kilichotolewa na COPRA pamoja na taarifa za ununuzi na kuwa tayari kuziwasilisha pale zinapohitajika na Mamlaka (COPRA).
- v. Mkusanyaji mazao (Aggregator) atatakiwa kuweka kumbukumbu ya mkulima aliyemuuzia mazao ikiwa na taarifa ya jina la mkulima, kiasi alichomuuzia, tarehe na bei aliyonunulia na kuiwasilisha ghala kuu pamoja na mazao. Pia, nakala yenye rejea ya taarifa ya mzigo na siku ya kupelekwa ghalani itawasilishwa kwa Mamlaka (COPRA) kupitia COPRAMIS;
- vi. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/Mkulima mkubwa atatakiwa kuhakikisha mazao aliyonunua yako katika hali ya usafi na ubora na yamefungwa katika vifungashio maalumu na vyenye ubora vya kilo 50 kabla ya kusafirisha Kwenda kwenye ghala kuu;
- vii. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa mara atakapofikisha mazao yake katika ghala kuu atatakiwa kufuata taratibu zilizowekwa kwenye Mwongozo wa biashara Toleo 4 - 2026 wa mazao ya choroko, dengu, mbaazi, soya, njugumawe, kunde na ufuta na miongozo mingine ya biashara ya mazao;
- viii. Mauzo ya mazao yote yatakayokusanywa na kuhifadhiwa ghalani yatauzwa kwa utaratibu ulioainishwa katika Mwongozo wa biashara Toleo 4 - 2026 wa mazao ya choroko, dengu, mbaazi, soya, njugumawe, kunde na ufuta na miongozo mingine ya biashara ya mazao;
- ix. Soko la Bidhaa Tanzania (TMX) litatoa hati ya madai ya malipo kwenda kwa Mnunuzi mara baada ya mnada na malipo yote yatafanyika katika akaunti ya malipo "Settlement Account". TMX itahamisha malipo yote kwenda

IM

akaunti za Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa pamoja na Taasisi na wadau wote waliopo katika mjengeko wa Tozo.

- x. Mkusanyaji mazao (aggregator) atakuwa na jukumu la kukusanya mazao kutoka kwa wakulima na kupeleka katika ghala lililopewa leseni na hataruhusiwa kuendesha ghala;
- xi. Mwendesha ghala atakuwa na jukumu la kuendesha ghala kwa mujibu wa taratibu zilizoanishwa katika Mwongozo wa Biashara Toleo 4 – 2026 ikiwemo kuhakikisha kuwa kila Mweka mali amesajiliwa na COPRA kabla ya kupokea mazao yake;
- xii. Wakaguzi wa ghala (COPRA, WRRB) watakuwa na jukumu la kukagua mazao yaliyohifadhiwa ghalani na kutoa taarifa kwa Mamlaka zinazohusika. Aidha, mdau yeyote kwenye utekelezaji wa mfumo ambaye atashindwa kufuata utaratibu na mwongozo wa biashara atafutiwa usajili wake.
- xiii. TMX kwa kushirikiana na COPRA itamshirikisha mkusanyaji mazao (Aggregator)/Mkulima mkubwa na kumshauri kuhusu bei ya kuanzia “Reserve Price” kabla ya mnada husika kulingana na mwenendo wa soko wa zao husika;
- xiv. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa atatakiwa kukubaliana na bei anzia nusu saa kabla ya mnada kufanyika;
- xv. Bei yoyote itayopatikana juu ya bei anzia aliyokubali mwekamali kabla ya mnada, itahesabika kuwa imekubaliwa na wauzaji na hivyo mazao hayo yatahesabika kuwa yameuzwa;
- xvi. Mkusanyaji mazao (Aggregator)/ Mkulima mkubwa hataruhusiwa kuzuia mzigo kuchukuliwa na mnunuzi endapo taratibu zote za ununuzi zitakuwa zimefuatwa kulingana na Mwongozo wa Biashara toleo la 4- 2026.
- xvii. Mfumo wa mkusanyaji mazao utatumika kwenye maeneo ambayo yatathibitishwa na Tume ya Maendeleo ya Ushirika Tanzania (TCDC) kuwa hayana ushirika imara katika Mikoa ya Mwanza, Simiyu, Shinyanga, Dodoma na Manyara.

IM

xviii. Mjengeko wa Tozo

Jedwali Na. 1. Mjengeko wa Tozo kwa mazao ya Dengu, Mbaazi, Soya na Choroko na ufuta ;

Na.	Aina ya tozo	Mlipaji wa tozo kwa kila kilo	
		Mkulima	Mnunuzi
1.	Mtunza Ghala	00	39
2.	Dhamana ya Utunzaji Mazao Ghalani	00	04
3.	Usafirishaji (Mwekamali)	00	40
4.	TMX	00	10
5.	Usimamizi Mkoa	00	02
6.	Usimamizi Wilaya	00	02
7.	Vifungashio (Mweka mali)	00	20
8.	Maendeleo ya zao	00	30
9.	CESS ya Halmashauri	00	3%
Jumla ya tozo			147 + 3% CESS

IM

Kiambatisho hiki kimetolewa na;

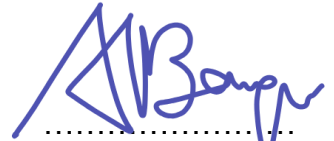
Digitally Signed By Irene Mlola
Tue Feb 17 18:23:34 EAT 2026

Irene Mlola
MKURUGENZI MKUU

.....
Irene M. Mlola
**MKURUGENZI MKUU
MAMLAKA YA UDHIBITI
WA NAFKA NA MAZAO
MCHANGANYIKO**

.....
Godfrey Malekano
**AFISA MTENDAJI MKUU
SOKO LA BIDHAA
TANZANIA**

.....
Asangye N. Bangu
**MKURUGENZI MTENDAJI
BODI YA USIMAMIZI WA
STAKABADHI ZA GHALA**

Tarehe ya kutolewa kwa Kiambatisho hiki... ..

